

TÜRKİYE’ DE YEREL YÖNETİMLERDE KRİZ VE AFET YÖNETİM ÇALIŞMALARININ MEVZUAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

LEGISLATION EVALUATION OF CRISIS AND DISASTER MANAGEMENT IN LOCAL GOVERNMENTS IN TURKEY

Yrd.Doç.Dr. Naci BÜYÜKKARACIĞAN

Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu

nacibk@selcuk.edu.tr

ÖZET

Afetler, insanlık tarihi boyunca dünyamızda meydana gelen en yıkıcı olayların başında gelmektedir. İnsan nüfusundaki hızlı artış, doğanın insanlar tarafından tahrip edilmesi, plansız kentleşme, teknolojik gelişmelerle hızlı sanayileşmenin çevreye ve doğaya verdiği yoğun zarar gibi nedenlerle sayıları ve oluş sıklıkları sürekli artan afetler, şiddetine göre bir ülkenin ekonomik, mali ve sosyal yapısını çok ciddi şekilde etkileyebilmektedir.

Ülkemizde kriz yönetimi farklı kriz türlerinin var olmasına rağmen, sadece afet yönetimi üzerinde odaklanmasından dolayı, çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik krizlerde tıkanmalara ve sorunlara yol açmaktadır. Türkiye, afetlere en çok maruz kalan ve afetlerden büyük zarar gören ülkeler arasında yer almaktadır. Bunun sonucu olarak da doğal afetler, ülkemizin değişmez gerçekliklerindedir. Özellikle depremler ve diğer doğal afetler ülkemizin büyük bir kısmını halen tehdit etmeye devam etmektedir. Afet öncesi çalışmalar zararlardan korunmanın en önemli adımıdır. Kayıpların büyük olmasının ana nedenlerinden birisi kentleşme politikalarının yetersizliğidir. Kentlerdeki nüfus yoğunluğunun fazla olmasının yanı sıra yerleşim ve yapılaşma kararları verilirken çeşitli sebeplerden dolayı, güvenlik önceliğinin ihmal edildiği de görülmektedir. Bunun yanında, yeterli afet bilincine sahip olunmaması ve ekonomik nedenlerle afet yönetimine yeterli kaynak ayrılmaması, afetlerin bu ülkeleri çok daha yıkıcı düzeyde etkilemesine sebep olmaktadır.

Bu çalışmada ülkemizdeki kriz ve afet yönetimi mevzuatı ve çalışmalarını yerel yönetimler açısından incelenmiştir. Kamu yönetim sistemi içinde bulunan kuruluşların kriz ve afet yönetimine yaklaşımları belirtilmiştir. Çalışma sonucunda etkin bir afet yönetimi için değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, afet yönetimi, kriz, kriz yönetimi, yerel yönetimler

ABSTRACT

Disasters are at the beginning of the most devastating events that have taken place in our world during the history of mankind. The number and frequency of disasters are increasing due to the rapid increase in the human population, the destruction of nature by people, unplanned urbanization, technological developments, and the intense damage to the environment and nature by rapid industrialization. Therefore, they can seriously affect the economic, financial and social structure of a country according to its violence.

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Crisis management in our country leads to clogs and problems in various political, social and economic crises due to its focus on disaster management, despite the existence of different types of crises. Turkey is among the countries most exposed to disasters and suffering great losses from disasters. As a result, natural disasters are the immutable realities of our country. Especially earthquakes and other natural disasters continue to threaten a large part of our country. Pre-disaster work is the most important step in protecting from harm. One of the main reasons for the large losses is the inadequacy of urbanization policies. In addition to the high population density in the cities, when the settlement and settlement decisions are given, it is seen that the security priority is neglected.

In addition, the lack of adequate disaster awareness and the lack of adequate resources for disaster management for economic reasons cause disasters to affect these countries at a much more destructive level.

In this study, crisis and disaster management legislation and studies in our country were examined in terms of local administrations. Organizations within the public administration system have indicated approaches to crisis and disaster management. As a result of the study, evaluations were made for effective disaster management.

Key words: Crisis, crisis management, disaster, disaster management, local governments

1. Giriş

Türkiye, afetlere en çok maruz kalan ve afetlerden büyük zarar gören ülkeler arasında yer almaktadır. Bunun sonucu olarak da doğal afetler, ülkemizin değişmez gerçekliklerindedir. Özellikle depremler ve diğer doğal afetler ülkemizin büyük bir kısmını halen tehdit etmeye devam etmektedir. 17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999’ da meydana gelen Marmara Depremleri’ nin resmi kayıtlara göre, 20000 insanımız hayatını kaybetmiş, çok sayıda insanımız yaralanmış, işsiz ve evsiz kalmış, 30000’in üzerinde binamız da hasar görmüştür. Doğal afet zararlarının azaltılmasında en etkili yöntemlerden biri hiç kuşkusuz henüz afet gerçekleşmeden, yapılacak olan risk azaltma uygulamaları ile muhtemel kayıpların en aza indirilmesidir (Genç, 2007:201-226).

Ülkemizin afetlerle yaşaması gerçeği, bir afet yönetimi mekanizması kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu gerçeğe rağmen, geçmişten günümüze gerçek afet yönetimi sadece afet sonrası enkaz kaldırma ve afetzedelere günü birlik yardımlar olarak algılanmış, totaliter ve afet öncesini de içine alan bir sistem geliştirilememiştir. Afet yönetimi yapısı kurumların yetki ve sorumluluklarının iç içe geçtiği, birbirinden kopuk, her afetten sonra biraz daha karışan ve yenilenen bir durumdadır. Türkiye’ deki afet yönetimi anlayışının aksine, afet yönetimi, birden çok disiplini ilgilendiren, özel uzmanlık ve kaynak gerektiren, birçok aşaması olan ve uzun zaman isteyen bir yönetim şeklidir. Kalkınmak ve gelişmek isteyen ülkelerin, mutlaka afetlere karşı tedbirlerini almaları, yönetim yapılarına uygun bir afet yönetimi modeli oluşturmaları ve en önemlisi yeterli ve sürekli mali kaynağı ayırmaları gereği, yaşanan deneyimlerin sonucu oluşan ortak bir kabuldür (Çeber, 2005: 1).

Doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı afetler sonucunda ortaya çıkabilecek zararların, insan hayatı, mal-mülk ve çevre açısından çok büyük boyutlarda olabileceği daha iyi anlaşılmıştır. Yaşanan maddi ve manevi kayıplar, her toplumun bir eylem planına sahip olması ve afetler karşısında zarar azaltma çalışmalarına önem vermesini gerektirmektedir.

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Günümüzde krizler insan hayatının olağan bir parçası haline gelmişlerdir. Dünyadaki globalleşme akımları ile paralel olarak devlet ve kamu yönetimi tanımlarının değişmesi ve oluşan yoğun ilişkiler sistemi, dünyanın küçülmesinin getirdiği kriz hallerinin çeşitlenmesi ve ortaya çıkma sıklığı kriz yönetiminin de önemli hale gelmesine sebep olmuştur. Türkiye gibi ülkelerde, toplumun tamamını ya da büyük bir kesimini olumsuz etkileyen terör, taşkın, deprem gibi doğal afetler, büyük yangın, trafik ve büyük iş kazaları can ve mal kayıplarına neden olduğu için kriz yönetiminin önemi oldukça artmış, ortaya çıkan krizler kapsamlı bir kriz yönetiminin oluşturulmasını zorunlu hale getirilmiştir. Krizler, örgütlerin ve toplumların karşılaşılabilecek kaotik durumlarda ve karmaşa meydana getirdiklerinden dolayı, Kriz olasılığını tamamıyla önüne geçebilecek bir yöntem de yoktur.

Öngörülmedik bir şekilde ortaya çıkan tehlikeli bir dönemi ve bu dönem boyunca önlem alınması oldukça güç olan durumu tasvir eden kriz kavramı, aslında kriz öncesi dönemde bazı belirtileri de kapsamaktadır. Kriz dönemi ise, önceden belirtiler vermekle birlikte tamamen engellenmesi mümkün olmayan, çoğunlukla aniden ortaya çıkan, kurum ve kuruluşların aktif yönetimlerinin kilitlenmesine, Yönetimsel fonksiyonların denetim dışına çıkmasıyla istikrarsızlığa neden olan gerilimli bir süreç olarak tanımlanabilir. Günümüzde, kriz dönemleri günlük yaşantının her alanında sürekli yaşanmakta ve bu durumlar genellikle; ekonomik, psikolojik, siyasal, sosyal ve doğal afetlerden kaynaklanan krizler olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlardan siyasal ve özellikle sosyal boyutlu olanların daha çok kamusal alanda gerçekleşmektedir. Kriz dönemlerinde, toplumun genel düzenini bozulmakta ve halkın fiziki, ekonomik ve sosyal olarak olumsuz sonuçlar doğuran tehlikeli durumlar, normalden farklı bir baskı ve gerginlik oluşmaktadır. Bu durumlarda yönetimler doğru ve hızlı karar vermede ve alınan kararları aktif bir şekilde uygulamada oldukça zorlanmaktadır.

Ülkemizde kriz yönetimi farklı kriz türlerinin var olmasına rağmen, sadece afet yönetimi üzerinde odaklanmasından dolayı, çeşitli siyasal, sosyal ve ekonomik krizlerde tıkanmalara ve sorunlara yol açmaktadır. Afet yönetimi kriz yönetiminin bir alt dalıdır; kriz yönetimi afet yönetimine göre daha geniş kapsamlı bir süreç yönetimidir. Kriz öncesi, kriz anı ve sonrasını kapsayan, daha koordine ve planlı bir yönetimi kapsamaktadır (Demir, 2011: 3).

Ekonomik ve sosyal hayatta krizler olabileceği gibi, devlet yönetimi de zaman zaman ekonomik, doğal afetlerin ortaya çıkardığı büyük yıkımlar vb. farklı alanlarda krizlerle karşılaşabilir. Söz konusu karşılaşılan krizler kısa sürede çözülebilen krizler olabileceği gibi, etkilerine ve boyutlarına bağlı olarak uzun süreli de olabilir. Karşılaşılan kriz durumlarında devlet örgütü kriz yönetme becerisine sahip olmak zorundadır ve kriz durumu yönetimin krizine dönüşmeden, yönetim krizi yönetmelidir.

2. Kriz Ve Kriz Yönetimi

2.1. Kriz Kavramı

2.1.1. Kriz Tanımı

Kriz kavramının, olağanüstü durum, acil durum, afet gibi dönemleri ifade etmesine ve farklı tanımları bulunmasıyla birlikte TDK sözlüğünde “bir ülkede veya ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhran.” olarak tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 01.05.2016).

Yönetim bilimi açısından ele alındığında kriz, “bir kuruluşun üst düzey hedeflerini tehdit eden, kuruluşun varlığını tehlikeye sokan ve kuruluşun hızla tepki göstermesinin zorunlu olduğu özel durumlardır.” şeklinde ifade edilebilir (Okay ve Okay, 2002:418).

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıdaki belirtilen tanımlar dikkate alınarak, “Kriz, bir ülkenin her türlü hedef ve menfaatlerini, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel hayatını olumsuz yönde etkileyen; aniden ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan; karar vermek için zaman baskısının olduğu; yüksek oranda stres oluşturan; önceden önlem alınabilmekle birlikte tümüyle engellenmenin çok zor olduğu; iyi yönetildiğinde fırsatlara dönüştürülebilir; bozulan olağan durumu tekrar eski durumuna getirmeye yönelik; bir karmaşa ve güçlükler sürecidir.” Şeklinde kapsamlı bir kriz tanımı yapılabilir (Erdoğan, 2007: 7).

2.1.2. Krizin Özellikleri

Krizin en belirgin özelliği belirsizliktir olarak söylenebilir. Kriz, toplumu oldukça belirsiz bir ortamın içine sokmakta, bu nedenle de hem toplumun hem de yöneticiler açısından büyük bir belirsizlik ortamı meydana getirmektedir.

Yönetim açısından belirsizlik ortamı meydana getirmesinin yanında, krizin üç temel özelliği tehdit, zaman baskısı ve sürpriz olarak adlandırılabilir. Bunlardan **tehdit**, kriz sonucu meydana gelebilecek muhtemel kayıpları ifade etmektedir. Kriz, toplumu yöneten organların hedeflerini, yönetim sistemini tehdit altına almaktadır. Söz konusu tehditlerin kapsam ve büyüklük açısından zararları, kriz türlerine, krizin oluşumuna, yönetimin kriz anındaki durumuna ve toplumun olaylara karşısındaki tepkilerine göre farklılık gösterebilmektedir. Kriz karşısındaki toplumun tepkisi, kriz gelişimini ve alınması gereken tedbirleri ve sonuçlarını belirleyen önemli bir etkidir. **Zaman baskısı** ise, mevcut zaman ile karar verilebilecek son an arasındaki fark olarak ifade edilebilir. Kriz özelliklerinde ifade edilen **sürpriz**, toplumda şok etkisi meydana getiren, olumsuz etkisi olan öngörülmeleyen değişimler olarak ifade edilebilir. Sürpriz, yöneticilerin sorumlu oldukları çevreyi değerlendirme, bilgi toplama, değerlendirme ve raporlama sistemindeki hatalar sonucu oluşur.

Krizin diğer özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Krizleri önceden önlem alabilmekle birlikte tümüyle engellemek çok zordur.
- Krizler örgütün varlığını ve amaçlarını tehdit eder.
- Kriz anlarında eylem için gerekli olan zaman, bilgi ve kaynak sıkıntısı vardır.
- Krizler karar alıcılarda gerilim oluşturur.
- Kriz iyi yönetildiğinde fırsata dönüştürülebilir.
- Kriz toplumun üst düzey hedeflerini hatta varlığını tehdit eder.
- Kriz sürecinde toplumun önleme ve öngörme mekanizmaları yetersiz kalır.
- Kriz acil müdahale gerektirir ve özellikle yöneticiler üzerinde zaman baskısı yaratır.
- Krizin kontrol edilmesi oldukça güçtür.
- Kriz süreci Yaşamsal bir dönüm noktası olma özelliğindedir.
- Kriz sistemi o an ki ya da gelecekteki çalışması bakımından psikolojik, fiziksel olarak etkiler.

2.1.4. Kriz Türleri

Kriz türleri doğrudan krizi meydana getiren kaynaklara bağlı olarak çeşitlendirilebilir. Ancak günümüzde genel itibarıyla, iki tip krizden bahsedebilir. Bunlar, nükleer alanda radyoaktif tehlike gibi kuruluşun kendisinden bir başka deyişle iş ya da hizmetin doğasından kaynaklanan krizler, diğeri ise dış etkenlerden kaynaklanan ve tahmini çok zor olan krizlerdir.

a) Muhtemel Krizler

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Deprem, yangın, iş kazaları, patlama, radyoaktif sızıntı, kirlilik problemi, ham- madde veren firmaların grevi, taşımacılık grevleri, ürün azalması, rekabet-daha düşük fiyat, daha iyi ürün, alternatif ürün, hükümet yasaları, sınırlamalar, vergi değişiklikleri, büyük ihracat pazarlarında kayıp, hisse senetlerinde düşüş, maliyet artışı, gazete ya da TV’de grev nedeniyle zamanı gelen reklamların yayınlanmaması, hükümet değişikliği, savaş, iç savaş, askeri darbe, aşırı ithalat, fiyat düşürmek, şirket liderinin vefatı, pazarın ya da önemli anlaşmaların kaybı, alıcı boykotları.

b) Tahmin Edilmeyen Krizler

Sabotaj, ayaklanma hasarı, deprem, şirket liderinin rehin alınması yada kaçırılması, kuruluş liderine suikast, toplumda infial uyandırabilecek gazete ve TV haberleri, hükümet komisyonları tarafından araştırmalar, kuruluş liderinin davranışlarından ötürü skandallar, fabrikanın dış etkenlerden zarar görmesi, endüstriyel casusluk, plan, desen, bilgisayar kayıtlarının çalınması, rakiplerin aynı ürünle pazarda sizi geçmesi, hizmetin, ürünün yasal olmaması, bağımsız araştırmacılar-ürün kalitesinin düşük olduğunun ileri sürülmesi, tüketicilerin ya da baskı gruplarının değişikliğe zorlaması

2.1.3. Krize Neden Olan Faktörler

Krizler birçok faktörün bir araya gelmesiyle ortaya çıkan, karmaşık süreçler sahip olaylardır. Dolayısıyla krizlerin oluşmasına sebep olan faktörler, her ne kadar yönetimin yapısı ve bulunduğu koşullara göre farklılıklar gösterse de, krizlerin ana kaynağı olan **değişim** üzerinde durulması gereken en önemli noktadır. Değişimdeki en önemli özellik ise hızıdır ve yönetim açısından hızlı bir değişimin yaşanması ve yönetimlerin bu hıza ayak uyduramaması krizlerin asıl sebebinin oluşturmaktadır (Demir, 2011: 8).

Krize neden olan temel faktörler, yönetimin içinden kaynaklanan ve çevresel faktörlerin yanında diğer içsel ve dışsal etmenlerin etkileşimi olarak üç sınıfta ele alınabilir.

Hızlı çevresel değişimler, örgütün bilgi kaynaklarının yetersizliği, bilgilerin güncel olmaması, gereksiz bilgi, yetersiz haberleşme ve koordinasyonsuzluk, plansızlık, farklı değer sistemlerinin varlığı ve buna bağlı olarak artan Yönetimsel çatışma gibi faktörler krizleri ortaya çıkaran çeşitli nedenler olarak sıralanabilir (Tutar, 2011:13).

2.1.4. Krizin Aşamaları

Kriz farklı evrelerden oluşan ancak her bir süreci kaos ve zorluklarla dolu bir süreçtir. Krizi meydana getiren evrelerin uzunluğu, krizin türüne ve ortaya çıkış nedenine ve büyüklüğüne bağlıdır. Krizlerin tespiti, büyümeden önlenmesi ve kriz ortaya çıktıktan sonra ortadan kaldırılabilmesi, önlem alınabilmesi için krizlerin aşamalar halinde analizinin yapılması gerekmektedir (Filiz, 2007:11).

Kriz süreci, *kriz öncesi*, *kriz anı* ve *kriz sonrası* aşamalarından oluşur.

a) Kriz öncesi

Kriz öncesi dönem kriz henüz oluşmadan önceki dönemdir. Bu dönemde krizler belirtiler verir. Bu dönemde, krizlerin oluşum nedenlerinin göstergesi olan kriz belirtileri ortaya çıkar ve krizin sonuçlarının hissedilmeye başlanması ile sona erer. Kriz öncesi dönem, *körlük*, *eyleme geçmeme* ve *yanlış eylemler* olmak üzere üç aşamadan oluşur (tuz, 2008:19).

Körlük: Krizin tanınması gereken döneme verilen addır. Bu dönemde yönetimde yetersizlikler, boşluklar ve basiretsizlikler başlar. Yönetim karşılaştığı sorunlara karşı duyarsız olduğu için kriz belirtileri olarak algılayamadığı, dolayısıyla çözüm üretemez.

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Eyleme geçmeme: Karşılaşılan sorunlar sebebiyle yönetimin performansı düşer ancak yine krizin algılanamadığından dolayı önlem alınmaz, eyleme geçilemez. Sonuç olarak, örgütte krizin belirtileri artarak ağırlaşır, verimlilik ve kalite düşer. Düşük performanslı yönetim söz konusudur.

Yanlış eylem: Yönetim tarafından krize neden olan sorunlar algılanır ancak çözüme yönelik alternatifler yöntemler geliştirilemez, sıradan çözümler uygulanmaya çalışılır. Sorun çözmede yanlış yöntemler, yönetimin performans düşürür bunun sonucu olarak da motivasyon bozulması, huzursuzluk ve gerilim meydana gelir. Örgütte meydana gelen bu olumsuz hava sonucunda kriz başlar.

“Kriz öncesi dönemlerde düzensizlik, çözümsüzlük (entropi) durumu yaşanmaktadır. Entropi kavramı daha geniş anlamda, faaliyetlerin sektöre uğraması, dengenin kaybolması, karışıklık ve aksamaların ortaya çıkması ve bunların sonunda sistemin faaliyetlerinin tamamen durması yönünde eğilimi ifade etmektedir. (Tutar, 2011: 54)

Özel sektörün aksine kapalı bir yönetim sisteminin uygulandığı bürokratik hayatta ve kamuda entropi görülme olasılığı fazladır. Yönetimde düzensizlik ve çözümsüzlüğün hakim olduğu kuruluşlarda, yöneticilerin yönetici inisiyatif kullanmadaki eksiklikleri, çalışanların işlerini sahiplenmelerindeki duyarsızlıklarından dolayı, kriz işaretleri algılanamaz. Kriz belirtilerini algılamada eksik kalan kuruluşlar, krizi önlemek için ellerine geçen bir fırsatları değerlendiremezler. Bu dönemde kriz belirtilerinin algılanması, krizin şiddetinin önlenmesi ya da azaltılması, krize karşı gerekli önlemlerin zamanında alınması açısından önemlidir.

b) Kriz anı

Kriz anı, krizin sonuçlarının ortaya çıkıp şiddetli bir şekilde yaşandığı ve sonlandırılması için faaliyetlerin yapıldığı dönemdir. Bu dönemde kriz etkisini yöneticiler ve çalışanlar ile vatandaşlar üzerinde en yoğun şekilde hissettirir. Yine aynı dönem içerisinde, ilk kriz şoku atlatıldıktan sonra krizin türüne ve büyüklüğüne göre, gerekli tedbirleri alınması ve krizin etkilerinden kurtulunması çalışmaları gerçekleştirilir. Kriz anı *tırmanma aşaması ile tırmanmanın durması ve gerileme* aşamalarından oluşur. Tırmanma aşamasında düzen bozulur, belirsizlik egemen olur ve tamamıyla bir kargaşa ortamı söz konusudur. Kriz anının ikinci aşamasında ise söz konusu belirsizlik ve kargaşa ortamının ortadan kalkması için alınan tedbirler devreye girer ve krizdeki tırmanma durdurulur ya da geriletilir.²⁹

Kriz anında yöneticilerin ilk görevi, durum tespiti yapmaktır. Yöneticiler bu dönemde krizin çözümüne çare olabilecek tedbirleri alırken, gelenekçi ve popülist yaklaşımlardan kaçınmalıdırlar. Belirsizlik, stres, çıkarlar ve bunların sonucunda oluşan kaos gibi olumsuz unsurların hakim olduğu bu dönemde, yöneticiler üzerinde doğru ve hızlı karar vermeleri açısından önemli sorumluluk bulunur. Yöneticilerin almış oldukları isabetli ve hızlı kararlarla, bazen de dış etkenler sonucunda, krizin doğurduğu panik, karamsar ve güvensiz ortam geriler ya da tamamen ortadan kalkar.

c) Kriz sonrası

Krizin sona erip, örgüt üzerindeki etkilerinin ortadan kalktığı bu dönemin süresi, alınan tedbirler ve bunların uygulama esaslarına göre değişkenlik gösterebilir. Bu dönem, ileride olabilecek benzeri krizlerin değerlendirmelerin yapıldığı bir dönem olarak da değerlendirilebilir. Kriz sonrası iyileştirme ve öğrenme süreçleri bu dönem içinde yer almaktadır.

2.1.5. Krizin Sonuçları

Kriz sonrası dönem krizden doğan yaraların sarıldığı, örgütün kaybettiği fonksiyonlarının yeniden kazandığı bir süreçtir. Yöneticiler, krizin etkilerini ortadan

Türkiye' de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

kaldırmak için çalışmalar yapmak zorundadırlar. Bu amaçla yöneticiler, yeni projeler üretip, krizin neden olduğu belirsizlik ve etkisiz durumunu ortadan kaldırmak ve gerekli ise örgüt yapısında radikal değişiklikler yaparlar. Örneğin

kriz ortamlarında oluşan baskıların, örgüt elemanları üzerinde gerilim, korku ve güvensizlik meydana getirdiği ve bu durumda yönetim açısından örgütü olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Yöneticilerin kriz sonrasında gerek moral eğitimleri gerekse örgüt yapısında değişiklikler yaparak çalışanların eski motivasyonlarına dönmeleri hususunda gerekli tedbirleri almaları gerekir.

2.2.1. Kriz Yönetiminin Tanımı

Kriz yönetimi, muhtemel kriz durumlarına karşı önlem alma, kriz ortaya çıktıktan sonra kriz zararlarını en aza indirme, kriz sonrasında ise örgütün yeniden yapılanması için gerekli hazırlık ve faaliyetleri uygulanma, kontrol etme görevlerini üstlenen yönetim modeli olarak tarif edilebilir. Kriz yönetiminin temel görevi; bir örgütün varlığını tehlikeye atabilecek durumları önceden tahmin edip gerekli önlemlerin alan, buna rağmen olabilecek krizlerin en hafif şekilde atlatılması için süreci yöneten bir organdır.

Kriz yönetimi olası türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, kriz anında zararları azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır. Krizi doğuran riskler doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olabildiğinden kriz yönetimleri söz konusu risklerin analizlerini yapıp, hayat kurtarmak, yaralanmaları önlemek, ve mal-mülk ve çevreyi koruma amaçları doğrultusunda ele alınmalıdır.

Sonuç olarak, Kriz yönetiminin temel amacının örgütü kriz durumuna hazırlamaktır, kriz yönetim sürecini beş aşamada ele almak mümkündür;

1. Kriz sinyallerinin alınması
2. Krize hazırlık ve korunma
3. Krizin denetim altına alınması
4. Normal duruma geçiş
5. Öğrenme ve Değerlendirme.

Kriz yönetiminin ilgili olduğu faaliyetler dört başlık altında toplanabilir:

1-Kriz nedeni olabilecek unsurların, kriz boyutunun ve etkilerinin önceden bilinerek hafifletilmeleri ve / veya ortadan kaldırılmaları

2-Krizin başlangıcında uygulanacak tekniklerin etkinliğinin artırılması

3-Krize neden olan olayın etkilerine karşı verilecek cevabın detaylandırılarak geliştirilmesi

4-Krizin etkilerinin ortadan kaldırılması için zarar gören maddi ve manevi kaynakların etkili ve süratli bir şekilde tekrar yerine konulmasıdır.

Yönetim anlayışı bakımından kriz yönetimleri *Aktif Kriz Yönetimi* ve *Tepkici Kriz Yönetimi* olarak iki sınıfta incelenebilir. **Aktif kriz yönetimi anlayışı:** kuruluşların, kriz çıkmadan önce bu ihtimali göz önünde bulundurarak gerekli çalışmaları yapmaları esasına dayanır. **Tepkici kriz yönetimi ise,** belirgin hale gelen krizlerin ortadan kaldırılması veya olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesi esasını temel alır.

4.2.2. Kriz Yönetiminin Özellikleri

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Kriz yönetimi, özel ve görev süresi krizle sınırlı olan bir yönetim modeli olup, aşağıdaki özelliklere sahip olmak zorundadır.

a) Kriz yönetimi, yönetimin özel bir türüdür ve birden çok safhadan oluşan bir süreç yönetimidir.

b) Kriz yönetimi süreci, uzun, sürekli ve döngüsel olup, karmaşık ve etkileşimli işlemlerin bütünüdür.

c) Kriz yönetimi, örgütsel yaşam için tehdit unsuru oluşturarak tehlikeye düşürebilecek veya olanaksız hale getirebilecek nitelikteki durumlarla ilgilidir.

d) Kriz yönetimi, örgütün olası krizleri öngörmesini ve krize karşı hazırlıklı olmasını sağlar.

e) Kriz yönetiminde, karar vericilerin krizi algılama şekilleri ve düzeyleri, krizin önlenmesi açısından değer taşımaktadır ve krizi yönetecek kişilerin algılama kapasiteleri önemli yer tutmaktadır.

f) Kriz yönetimi devamlılığı esas olan bir durumdur, öncesi ve sonrası bulunmamaktadır.

g) Etkin bir kriz yönetimi, örgütün krizi kontrol altına almasını ve en az kayıpla atlatmasını öngörür.

h) Kriz yönetimi, krizin ve örgütün özelliklerine ve türlerine göre değişiklikler göstermektedir.

I) Disiplinler arası bir yaklaşımdır.

2.2.4. Kriz Yönetiminin Evreleri

Kriz yönetimi dört temel evreden oluşur. Söz konusu evreler bazı durumlarda çakışabilirken, bazen de aynı anda yönetilmesi gerekebilmektedir. Evrelerin iç içe girmesi, evreler arasındaki kesin ayrımı zorlaştırmasına rağmen, birbirlerinden bağımsız oldukları kabul edilerek kullanılması ve incelenmesi faydalıdır. Ancak, kriz yönetiminin kriz evrelerini bir bütünlük içerisinde ele alması, kriz öncesi, kriz anı ve sonrasında etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Kriz olmadan hazırlıklı olma ve zarar azaltma etkin bir şekilde uygulama, kriz anında müdahale ve sonrasında iyileştirme yapılmalıdır. Bu evreler:

a) Krize Hazırlıklı Olma

Bu evrede, planlama, eğitim ve uygulamalarla herhangi bir kriz tehdidine karşı hazırlıklı olma, olması durumunda zararları azaltma, müdahale etme ve sonrasında normal hayata dönmeyi sağlamada iyileştirme için etkin bir acil durum yönetimi çalışmaları yapılmaktadır.

b) Krizin Zararlarını Azaltma

Çeşitli tehlikeler ve onların etkileri sonucu oluşacak can ve mal kaybından kaynaklanacak zararları uzun dönemde en aza indirme ya da tamamen ortadan kaldırmak için yapılan ve sürekliliği olan faaliyetlerdir.

c) Müdahale

Risk tehdidi altındaki canlıları ve malları korumak veya kurtarmak amacıyla acil durum personeli, donanımı ve kaynaklarını kullanarak afetzedeleri tahliye etmek, ihtiyacı olanlara, yiyecek, içecek, barınak ve tıbbi bakım sağlamak, kritik kamu hizmetlerinin çalışmasını sağlamak için acil durum eylemlerinin yürütülmesi çalışmalarıdır.

d) İyileştirme

Toplum ve bireylerin, işyerlerinin, meskenlerinin, ortak kullanım alanlarının ve devlet kurumlarının kendi kendilerine çalışabilmeleri, normal yaşama dönmeleri ve gelecekte muhtemel risk tehdidine karşı korunmalarını sağlayacak şekilde revizyon çalışmalarıdır.

Risk yönetimi değişen dünya şartları uyarınca, değişen bir yönetimdir, dolayısıyla sürekli olarak güncellenmelidir. Kriz evrelerinin başarılı ve etkin uygulanması, yapılacak organizasyonun muhtemel krizi tahmin edilmesi ve sorumluluğun paylaşılmasıyla gerçekleşebilir. Yapılan risk yönetimi organizasyonları bütüncül bir yapı içermesi, ilgili birimlerin her dört evre içerisinde kolayca entegre olabilmesini ve organizasyon içerisinde uzmanlık alanları doğrultusunda sorumluluk paylaşımı, etkili bir iletişimin birimler arasında olmasıyla, afetin kontrol altında tutulmasını sağlar. Risk yönetiminde dört evrenin **entegrasyonu** kamu, özel sektör ve gönüllü kuruluşların en üst düzeyde koordineli bir şekilde çalışmasıyla başarılabilir.

3. Afet ve Afet Yönetimi

3.1. Afet Kavramı

3.1.1. Afet Tanımı

Afetler fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, günlük hayati faaliyetleri durduran ya da kesintiye uğratan, insanların kendi imkanlarıyla çözüm üretmesini zorlaştıran doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylardır. Tehlikelerin bir afete dönüşebilmesi için can, doğal çevre, mal ve iş sürekliliğine zarar vermesi gerekir.

Başka bir deyişle afet, bir toplumu ya da çevreyi olumsuz olarak etkileyen doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı darbedir. Günümüzde afetler, yanlış risk yönetimlerinin sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu riskler, tehlikelerin ve savunmasızlığın ürünüdür. Kriz daha kapsayıcı bir kavram olurken, afet bu kavramın bir alt başlığı olarak değerlendirilebilir.

Kısacası afet yönetimi afet sonucunu doğurabilecek olayların önlenmesi veya zararlarının azaltılmasını hedef edinen çalışmalardır.

3.1.2. Afetin Özellikleri

Kaynakları ne olursa olsun, afetin büyüklüğü ve özellikleri, sebep olduğu can kayıpları, yaralanmalar, yapısal hasarlar ile yol açtığı sosyal, ekonomik ve çevresel (mal) kayıplarıyla değerlendirilebilir. Ancak, kamuoyunda afetin büyüklüğünü ve önemliliği, ekonomik kayıplardan daha çok, afetin neden olduğu can kaybı ve yaralanmaların büyüklüğü ile değerlendirilir (Ergunay, 2009: 4).

Doğal afetler, tüm coğrafyaya etki etmesine rağmen daha ziyade yoğun nüfusa sahip yerleşim merkezlerinde önemli bir risk oluşturmaktadır. Bundan dolayı, doğal afetlerin *risklerinin azaltılması* diğer afet çalışmalarına göre daha büyük öneme sahiptir. Afetin özelliklerine etki eden faktörler, afetin, Afet tehlikesinin meydana gelme ihtimali, afetten etkilemem insan yapısı unsurlarının dağılımı ve toplumun ve çevrenin afetten ne derece etkilendiklerini belirleyen zarar görülebilirlik düzeyidir. Bu üç faktör, afetin nerede, hangi şiddette ve hangi sıklıkla olduğunu ve yan hangi etkilerini belirlediği gibi afet sırasında ve sonrasında toplumu ve çevreyi ne derecede etkilediğiyle doğrudan ilişkilidir.

Doğal ve teknolojik afetlerin risklerinin ana nedenleri Doğal afetler ve kentsel çevre bozukluklarıdır. Afetler, fiziki yıkımlara neden olmaları yanında, kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedirler. Afetler, genellikle olumsuz unsurlar içermeleri nedeniyle, sosyal, siyasal, ekonomik ve doğal hayatta uzun süreli etkilere sebep olan, ani, önlenemeyen, insanlarda ve

belirli bir bölgede tahribat yapan olaylardır. Bundan dolayı, psikolojik birçok bozukluğa da neden olmaları nedeniyle, toplumların hafızalarında derin etkiler bırakırlar (Yavaş, 2001:118-138).

Afetleri; meydana geliş hızlarına, Ani gelişen ve Yavaş gelişen, afetler olarak iki grupta incelemek mümkündür. Ani gelişen afetlere örnek olarak; depremler, ani seller ve çamur akmaları, çığ ve kaya düşmeleri, volkanik patlamalar, nükleer veya kimyasal kazalar, fırtına ve tayfunlar sayılabilir. Bu tür afetlerde genellikle önceden tahmin, erken uyarı, tahliye imkanı olmadığı veya çok sınırlı olduğu için, toplumun afet olaylarına karşı önceden alabildiği koruyucu ve önleyici önlemler yetersiz ise, büyük can ve mal kayıpları ile sosyal, ekonomik, çevresel ve psikolojik kayıplar da büyük olmaktadır. Yavaş gelişen afetlere ise; Küresel iklim değişimi, kuraklık ve açlık, erozyon, çölleşme, salgın hastalıklar örnek olarak verilebilir. Bu tür afetlerin yol açtığı zarar ve kayıplar zaman içerisinde yavaş yavaş geliştikleri için, koruyucu, önleyici ve risk azaltıcı önlemler almak daha kolay olmaktadır.

Kökenlerine göre afetleri, jeofizik, meteorolojik, teknolojik ve insan kaynaklı olarak üç gruba ayırmak mümkündür. *Jeofizik kaynaklı afetler*; depremler, heyelanlar, kaya düşmeleri, volkan patlamaları; *meteorolojik kökenli afetler*; seller, su baskınları, kuraklık, fırtına, küresel ısınma, çölleşme, *teknolojik ve insan kökenli afetler*; nükleer ve kimyasal kazalar, büyük yangınlar, çevre kirlenmeleri, terör olayları veya savaşlar olarak gösterilebilir.

3.1.3. Afete Neden Olan Faktörler

Afetlere neden olan faktörleri açıklayabilmek için öncelikle tehlike kavramı üzerinde durmak gereklidir. Tehlike doğal, teknolojik veya insan kökenli olan ve fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplara doğrudan ya da dolaylı olarak neden olabilecek olaylar şeklinde tanımlanabilir. Herhangi bir sosyal çevre için tehlike oluşturabilecek olay türleri, **doğa kaynaklı** (deprem, kuraklık, sel, çığ vb.) , **şiddete dayalı** (savaş, terör, iç çatışmalar vb.), **bozulmaya dayalı** (iklim değişimleri, erozyon, çevre kirlenmeleri, ekonomik ve sosyal bozulmalar vb.) ve eğitim eksikliği ve yetersizliklere dayalı (teknolojik kazalar, trafik kazaları, yangınlar vb.) şeklinde sınıflandırılabilir.

Görüldüğü gibi, afete neden olan faktörler doğrudan afetin kökenleri ile ilişkilidir. Kökenlerine göre afetleri, jeofizik, meteorolojik, teknolojik ve insan kaynaklı olarak üç gruba ayırmak mümkündür. *Jeofizik kaynaklı afetler*; depremler, heyelanlar, kaya düşmeleri, volkan patlamaları; *meteorolojik kökenli afetler*; seller, su baskınları, kuraklık, fırtına, küresel ısınma, çölleşme, *teknolojik ve insan kökenli afetler*; nükleer ve kimyasal kazalar, büyük yangınlar, çevre kirlenmeleri, terör olayları veya savaşlar olarak gösterilebilir.

Gerçekten de doğa ve insan kaynaklı afetlerin arasındaki farklılık giderek netliğini kaybetmekte ve afetler zincirleme etkilerle, birbirlerini tetiklemekte ve giderek karmaşık sonuçlar doğurmaktadır.

Bununla birlikte, deprem, taşkın gibi doğal afet kaynaklı krizler, beklenmedik ve ani olarak meydana gelmelerine rağmen tahmin edilemez nitelikte değildirler. Gelişen bilimsel araştırmalar sonucunda, zamanlaması tam olarak bilinmese de belli zaman aralığında olabilirlikleri hesaplanmaktadır. Doğal kaynaklı afetlerin yanında insan faktörünün etkili olduğu afetler de krizlere neden olabilmektedir. Akarsu yatakları ile Fay hatları üzerinde yoğun konut yapımı, ortak çözümlerin üretilebilmesinde katılımcı pratiklerin eksikliği, politik ve mali çıkarlar, kalite ve ahlaki kuralların uygulamasındaki yozlaşmalar bu tip afetlere örnek olarak gösterilebilir.

3.2. Afet Yönetimi

3.2.1. Afet Yönetiminin Tanımı

Afet yönetimi, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, gerekli çalışmaların planlanması ve uygulanabilmesi için toplumun ve kamunun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının yönetilmesi şeklinde ifade edilebilir.

Buna göre, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için, toplumca yapılması gereken mücadele sürecini ifade eder.

Başka bir deyişle afet yönetimi, bir yerleşme biriminin, karşı karşıya bulunduğu tehlikeleri, bu tehlikelerin meydana gelmesi halinde uğranacak, kayıp ve zararları önceden öngörebilen ve bu kayıp ve zararların en düşük düzeyde tutulabilmesi için, kurum ve kuruluşların, ne zaman, hangi görev ve yetkiyle, hangi kaynaklar kullanılarak görev üstleneceklerini açıkça planlanması ve afet sürecinde ve sonrasında uygulanmasıdır.

Afet yönetimin ana özelliği, birçok kurum ve kuruluşun birlikte hazırladığı ve her birinin görev ve sorumluluklarının belirlenmiş olduğu planların koordine edilmesidir. Bu amaçla, büyüklüğü ne olursa olsun, afet planları hazırlandıktan sonra, bu planlar içerisinde kendilerine görev ve sorumluluk verilen kurum, kuruluş ve kişiler bu görevlerini zamanında, hızlı ve etkili bir şekilde yerine getirebilmek için, etkin bir eylem planı yapılması ve zamana bağlı olarak güncelleştirilmesi gereklidir.

3.2.2. Afet Yönetiminin Evreleri

Modern afet yönetimi kavramında ise kayıp ve zararların azaltılması, hazırlık, tahmin ve erken uyarı, afetleri anlamak gibi afet öncesi korumaya yönelik çalışmalar “Risk Yönetimi”; etki analizi, müdahale, iyileştirme, yeniden yapılanma gibi afet sonrası çalışmalar ise “Kriz Yönetimi” olarak kabul edilmektedir (Kadıoğlu, 2008:69-74).

Afet yönetimi, afet öncesi, afet anı ve sonrası olmak üzere üç evreden oluşmaktadır.

Afet öncesi evresinde; olası afetler nedeniyle toplumun en az zarar ve fiziksel kayıplarla atlatabilmesi için gereken teknik, idari ve yasal tüm önlemleri alınması, olayları önlemek, önlenemiyorsa, arama- kurtarma, acil yardım ve iyileştirme çalışmalarının zamanında, hızlı, verimli ve etkili bir şekilde yapılmasını sağlanması, afet zararlarının azaltılması çalışmalarını kalkınma veya gelişme planlamasının her aşamasına eklemek ve böylelikle mevcut riskin artmasını önlemek ve sürdürülebilir bir kalkınma sağlanması, toplumun her kesiminin olayların etkilerinden en az zararla kurtulabilmesi için gerekli bilgilerle donatılmasını sağlayacak eğitim programları uygulamak ve toplumda bir zarar azaltma kültürü oluşturulması faaliyetleri düzenlenir.

Afet anı evresinde; afet bölgesinden haber alma ve aksayan ulaşım imkanlarının tekrar sağlanması, arama - kurtarma ve ilk yardım çalışmalarının gerçekleştirilmesi, insanlar için geçici iskân alanların oluşturulması ve insanların hayati ihtiyaçlarının karşılanması, güvenlik önlemlerinin alınması, yangın, patlama, bulaşıcı hastalıklar gibi olası durumlar gibi çevre sağlığıyla ilgili faaliyetlerin yapılması ve mümkün olan en kısa zamanda hasar tespiti çalışmaları yapılır.

Afet sonrası evresinde; mümkün olduğunca en az insan kaybı ve yaralanmalar için faaliyetler yapılması, yaralıların ise acilen sağlıklarına kavuşmalarının sağlanması, afete mağruz kalan toplulukların yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması ve hayatın bir an önce normal hale getirilmesinin sağlanması, afetin yol açtığı fiziksel, ekonomik, sosyal, psikolojik

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

ve çevresel kayıpların en düşük düzeyde kalmasının yönetilmesi, afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yaşam

4. Türkiye’ de Kriz ve Afet Mevzuatı ile İdari Yapılanma

Ülkemizde yakın zamana kadar uygulanan kriz ve afet yönetim sistemin kanuni alt yapısı 1959 yılında çıkarılan ve 4623 sayılı kanunu yürürlükten kaldıran, 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” a dayanmaktaydı. Söz konusu 4. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu’nun 01.04.1988 gün ve 88/12777 sayılı kararı ile, merkez ve taşra teşkilatının nasıl örgütleneceği ve afet müdahale sistemi içerisinde yer alan kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları ile planlama ve hazırlık esasları belirlenmiştir.

Bakanlar Kurulunun, 30.09.1996 tarih ve 96/8716 sayılı kararı ile yürürlüğe konulan “Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği” merkezdeki örgütlenme sistemini değiştirmiş, il ve ilçelerdeki örgütlenmenin esasları aynı kalmak üzere yalnızca isimleri değiştirilmiş il ve ilçelerdeki “ İl Kurtarma ve Yardım Komiteleri” Kriz Yönetim Merkezleri adını almıştır.

Şu anda ülkemizde afet planlaması ve afete müdahale açısından hem 7269 sayılı afetler kanunu ve hem de 5902 afet ve acil durum yönetimi başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun yürürlüktedir ve bir afet anında Afet ve Acil Durum Başkanlığı afet olaylarına, müdahale edilmektedir. Kriz yönetimine geçilmesi halinde, merkezi örgütlenme aşağıdaki şekilde görülmektedir.

Özellikle 1999 Marmara depreminden sonra kriz ve afet yönetimi ile ilgili kanunlarda güncelleştirilmeler yapılmıştır. 09 Kasım 1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 119,120 ve 121 maddeleri afet durumu ile ilgili konulara yer verilmiştir. Ayrıca söz konusu anayasa maddelerine uygun olarak, 23 adet kanunda ve 5 kanun hükmünde kararnamede kriz ve afet durumu ele alınmış ve düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Mevzuat.gov.tr, 15.05.2016).

Türkiye’ de Afet ve acil durum hizmetlerinin koordinasyonundan, eğitim politikalarının oluşturulmasından ve bu konularda mevzuat düzenlemeleri yapılmasından Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) sorumludur. AFAD ‘ın ana görevi Türkiye Afet Müdahale Planını (TAMP) oluşturmak, belli zaman aralıklarında güncellemek ve afet anında da ilgili planın uygulanmasını koordine etmektir.

Bakanlık, kurum ve kuruluşlar, ulusal düzey hizmet grubu planlarının hazırlanması ve uygulanmasından hizmet grubundan sorumlu ana çözüm ortağı olarak asıl sorumlu olmalarının yanı sıra, hizmet grubu planlarında görevlendirilen destek çözüm ortağı bakanlık, kurum ve kuruluşlar, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve gerçek kişiler de ayrı ayrı sorumludur.

Bakanlık, kurum ve kuruluşlarda planların hazırlanması ve uygulanmasından en üst yöneticiler, il afet müdahale planlarının hazırlanması ve uygulanmasından valiler, özel kuruluşlarda ise sahipleri veya yetkili temsil organları sorumludur.

Öncelikle hayat kurtarmak, kesintiye uğrayan hayatı ve faaliyetleri en kısa sürede normale döndürmek, müdahale çalışmalarını hızlı ve planlı bir şekilde gerçekleştirmek, halk sağlığını korumak ve sürdürmek, mülkiyet, çevre ve kültürel mirası korumak, ekonomik ve sosyal kayıpları azaltmak, ikincil afetleri önlemek ya da etkilerini azaltmak, kaynakların etkin kullanımını sağlamak TAMP ‘ ın ana hedefleridir.

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Söz konusu planda, ulusal düzey hizmet grubu planlarında afet türlerinin tamamı dikkate alınarak planlama ve kapasite geliştirme yapılmalıdır. Bu hususta çalışması gereken hizmet grupları aşağıdaki tabloda belirtilmiş olup, hizmet grubu planlarında afet türlerine yönelik görevler belirtilir.

Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliğine göre Türkiye’ de kriz ve afet yönetimi, *planlama çalışmaları, müdahale ve iyileştirme* aşamalarından oluşmaktadır

5. Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetimi

Kriz ve Afet yönetimine yerel yönetimlerin sorumlulukları, konu ile ilgili genel kanunlarda geçmesi yanında, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Yasalarında yerel yönetimlere özel maddeler ile belirlenmiştir. 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile de özellikle büyükşehir belediye sorumluluk sınırlarının genişlemesi de dikkate alınmalıdır. Kanunlarda yerel yönetimlere yüklenmiş sorumlulukların yanında özellikle son yıllarda yaygınlaşan Gündem 21 ve sosyal belediyecilik kavramları ile yerel yönetimlere kriz ve afet yönetiminde farklı görevler verilmiştir.

Bununla beraber, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu fiziki planlama, ulaşım, altyapı, içme suyu ve katı atık yönetimi konusunda büyükşehir belediyelerini; 7269 sayılı Afet Kanunu milli eğitim, sağlık, ulaştırma, çevre ve orman, enerji konularında valilikleri ve kaymakamlıkları yetkili kılmaktadır. 3194 sayılı İmar Kanunu ise yerel yönetimlerin plan yapmak ve yaptırmakla yetkili kılmaktadır. Söz konusu kanunda afetten doğan zararların zarar azaltması hususunda ise detaylı açıklama yapılmamıştır (Balamir, 2001:207-234). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5301 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, planlama aşamasında afet zararlarının azaltılması ile ilgili ilkelerle birlikte, planlama sürecinde katılımı da ilgili ilkeleri de içermektedirler. Yine aynı kanunlarda, yerel yönetimlerin özellikle sivil toplum örgütlerinin katılımıyla stratejik planları yapmalarını şart koşmaktadır. Etki yerel yönetimlerin bir göstergesi de 5393 sayılı Belediye Kanununda 76’ncı Maddesi’nin şehir vizyonu ve stratejilerinin oluşturulma sürecinde Yerel Gündem 21 altında oluşan Kent Konseyleri ile işbirliğinin yapılmasını istenmektedir. Böylece, 2005’ten önce yerel yönetimlerin inisiyatifine göre karar verme sürecine kısmen katılan Yerel Gündem 21, Belediye Kanunu ile tüm yerel yönetimler için zorunlu hale gelmiştir (Tezer ve Türkoğlu, 2008: 47).

Yerel yönetimlerin özellikle afet anında sevil toplum örgütleri ve Kızılay gibi yarı resmi kuruluşlar ile eşgüdüm içerisinde afeti yönetmekle yükümlüdürler.

5.1.Yerel Düzeyde Koordinasyon Birimleri

Yerel düzeyde koordinasyon, Başbakanlık/AFAD Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi ile irtibatlı olarak vali tarafından, vali yardımcıları ve İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi ile sağlanacak olup destek birimler olarak basın sözcüsü, valilik hukuk sorumlusu, irtibat sorumlusu ve güvenlik sorumlusu yer alır.

5.1.1. İl Afet Ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu

Söz konusu kurul, vali/vali yardımcısının başkanlığında il afet ve acil durum müdürü, garnizon komutanı, belediye başkanı, il özel idaresi genel sekreteri ve hizmet grubundan

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

sorumlu il müdürleri ile ihtiyaç duyulan diğer il yöneticilerinden (İl Kurtarma ve Acil Yardım Komitesi yerine görev yapmak üzere) oluşur. Kurulun görevleri:

- a- İl afet müdahale planının incelenmesini, uygun bulunması durumunda kurul kararı ile birlikte Başkanlığa onaya sunulmasını sağlamak.
- b- İl hizmet grubu operasyon planlarını hazırlamak ve onaylamak.
- c- Hizmet grubu planlarının il afet müdahale planına entegrasyonunu gerçekleştirmek.
- d- Afet ve acil durum hazırlıklarını yapmak veya yaptırmak ve alınacak önlemleri belirlemek.
- e- Yerel düzey olay türü planı hazırlanmasına karar vermek ve hazırlamak veya hazırlatmak.
- f- Kritik tesislerin oluşturduğu riskleri önleme çalışmaları yapmak veya yaptırmak.
- g- Eğitimler düzenlemek ve planların uygulanabilirliğinin tatbikatlarla denetlenmesini sağlamak.
- h- Afet ve acil durum hallerinde; bilgileri değerlendirmek, alınacak önlemleri belirlemek, il afet müdahale planının uygulanmasını sağlamak.
- ı- Yılda en az iki kez valinin başkanlığında toplanmak.
- i- Afet ve acil durum hallerinde talimat beklemeksizin il afet ve acil durum yönetim merkezinde toplanmaktır.

5.1.2. İl Afet Ve Acil Durum Yönetim Merkezi

İllerde vali veya yetkilendireceği vali yardımcısının başkanlığında 7/24 saat çalışma esasına göre görev yapar. Sekreteryasını İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü yürütür.

Ulusal düzeyde müdahale organizasyon şemasında yer alan dört temel servis il düzeyinde de aynı şekilde teşkil edilecek olup, servisleri sorumlu vali yardımcılarını koordine eder. İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü’ nün görevleri Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliğinde belirlenmiştir.

İhtiyaç duyulan ilçelerde valilerin uygun görmesi halinde İlçe Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi kurulur ve ilçe müdahale planı hazırlanır. İlçe Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri yerel düzeyde koordinasyon birimleri arasında yer alabilir.

5.2. Yerel Düzeyde Müdahale Yönetimi

Ulusal Afet Müdahale Sistemi, Başbakanlık/AFAD Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi, Bakanlıkların Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri ve İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezlerinin katılımı ile gerçekleşir. Bakanlık, kurum ve kuruluş düzeyinde kurulan hizmet grupları da koordinasyonundan ve hazırlanmasından sorumlu oldukları Ulusal Hizmet Grubu Planlarında, ulusal afet müdahale sisteminin parçaları olarak bir alt model olarak *Hizmet Modelini* oluşturur. Ulusal düzeyde oluşturulan hizmet grupları ile yerel düzeyde oluşturulan hizmet grupları arasındaki ilişki yerele, yani afet bölgesine destek fonksiyonunun icrası şeklindedir. Yerel düzeydeki afet müdahale yönetimi, farklı nüfuslara ve coğrafi büyüklüklere sahip olmalarına rağmen standardın sağlanması amacıyla ulusal düzey tarafından tek bir model olarak tasarlanır.

Yerel düzeyde Seviye 1 (S1) ve Seviye 2 (S2) için müdahale çalışmaları vali veya vali adına İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezinden sorumlu vali yardımcısı tarafından yürütülür. Kurulan servislerde vali yardımcılarını servis koordinatörü olarak görev yapar.

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

(S3) ve (S4)’te müdahale çalışmaları vali tarafından yürütülür. (S3) ve (S4) için destek il gruplarındaki hizmet grupları, AFAD saha destek personeli, ulusal düzey hizmet gruplarının saha destek ekipleri, Kızılay, Gençlik ve Spor Bakanlığı Afet ve Rehabilitasyon Gönüllüleri, Türkiye İş Kurumu tarafından temin edilen işçiler ve STK’lar yapılan planlamalar ve afete hazırlık protokolleri doğrultusunda afet bölgesinde ivedilikle yerlerini alarak çalışmalara destek olur.

Afet bölgesinde görev almak isteyen sivil toplum örgütleri ilgili oldukları ulusal düzeyde ulusal düzey hizmet grubu ana çözüm ortağı tarafından, yerel düzeyde ise hizmet grubunun servis koordinatörü tarafından koordine edilir.

Afet bölgesinde İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi içinde ihbar takip masası ve emniyet, jandarma, askeri birlikler, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü ve diğer kamu kurumları personelinin oluşan gezici ilk tespit ekipleri kurulur. Yapılan tüm saha tespitleri ihbar takip masasında toplanır ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi ile paylaşılır.

AFAD, afet bölgesinde valiye destek ve danışman olarak görev yapacak üst düzey bir AFAD yetkilisini ve hizmet gruplarına destek ve danışmanlık yapmak üzere de yeterli sayıda saha destek personelinin görevlendirir.

Her bir servise servis koordinatörü olarak vali yardımcısı görevlendirilir. Servisler altında yer alan hizmet gruplarına işin önem ve büyüklüğüne göre bir ya da birden fazla vali yardımcısı görevlendirilebilir. Bu durum planlama aşamasında netleştirilip planlara yansıtılır.

Valiye yardımcı olmak üzere basın sözcüsü, valilik hukuk sorumlusu, irtibat sorumlusu, güvenlik sorumlusu da çalışmalarda yer alır. Uluslararası Destek ve İşbirliği Hizmet Grubu ve Ulusal ve Uluslararası Nakdi Bağış Hizmet Grubu il düzeyinde yer almaz.

İllerde oluşturulacak 112 acil çağrı merkezleri, İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri, operasyon servisi içinde yer alan “Acil Durum Hizmetleri Servisi Haberleşme Hizmet Grubunun” çekirdeğini oluşturur. 112 acil çağrı merkezleri acil haberleşmenin sağlanması için ilk harekete geçen birim özelliğine sahip olup afet anında haberleşme sisteminde kesinti meydana gelmesi halinde ilk haberleşme çalışmalarını yürütür (AFAD, 2013:10).

Yerel düzeyde ise;

- a-Operasyon çalışmaları için sabit ve seyyar tesisler ile görevlileri belirlemek,
- b- Afet anında operasyonda çalışacak personeli görevlendirmek, destek çözüm ortakları,
- c- Hizmet grupları, koordinasyon birimleri ile Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri ile koordinasyon sağlamak, afetin meydana gelmesi halinde mevcut güç ve kaynakların, etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlaması görevleri arasındadır.

5.3. Yerel Yönetimlerde Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Çalışmalar

5.3.1. Şehir Planlama Çalışmaları

Şehirlerin planlaması, sürdürülebilir yaşam merkezlerinde oluşabilecek riskleri yok etmek ya da azaltmak ve de hemşehrilik gibi toplumsal sahiplenmeyi güçlendirmek için oldukça önemlidir. 1992’de Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı sırasında, 21. yüzyılın asıl hedefi olarak belirlenen sürdürülebilir kalkınmaya nasıl ulaşılabileceği belgesi olarak "Gündem 21" başlıklı somut bir küresel eylem planı

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

benimsenmiştir. Yerel Gündem 21 kavramı, ülkelerarası iletişimin ve işbirliğinin geliştirilmesi ve katılımcı süreçler; şehirlerde çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları, yaşanabilirlik, yurttaşlık ve yönetim ilkeleri, ilgili tüm faktörlerin planlamadaki rolüne dikkat çekmiştir. Yerel Gündem 21 programı, bugünün gereksinimlerini, gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma şeklinde açıklanan sürdürülebilir kalkınma" yakından ilişkili bir programdır. Bununla beraber, 2008 yılından bugüne şehirlerde yaşayan nüfus kırsal alanlarda yaşayan nüfusun üzerindedir.. Nüfusun hızla şehirlerde yığılacağı, özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin büyük metropollerinin önümüzdeki yıllarda yaşanacak nüfus artışı için çekim alanları olacağı öngörülmektedir (UNFPA, 2008:24).

Bu gelişmeler, plansız ve aşırı büyüme sonucunda, su kaynakları, verimli topraklar, sosyo-ekonomik ve kültürel öneme sahip alanların tahrip edilmesi, doğal kaynakların fonksiyonel özelliklerindeki bozulmalar ve aşırı tüketimleri, şehirlerin doğal tehlikelere yönelik risklerini daha da artırmaktadır. Bundan dolayı, sürdürülebilir planlama ile zarar azaltmaya yönelik planlamanın yeri oldukça önemlidir.

Yerleşim alanlarında doğal tehlikelerin yaratacağı riskleri yok etmek ya da azaltmak için, yerleşim merkezlerindeki çevre birimlerini dikkate alan planlamaların yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, ekosistemlerin taşıma kapasiteleri ile şehrin ve şehirde yaşayan insanların ihtiyaçları belirlenmelidir. Afet durumunun şehrsel alanlarda yaşanması, bu alanların plansız olma yoğunluğuna göre, fiziksel ve toplumsal çevre ve şehir ekonomisi için “riskler” oluşturur. Buna karşılık, doğal tehlikelere bağlı olarak ortaya çıkabilecek riskleri, afet yönetim süreci içinde zarar azaltma çalışmaları kapsamında azaltmak ya da tamamen ortadan kaldırmak mümkündür. Bu açılardan da şehir planlama oldukça önemlidir.

Şehrsel yerleşmelerde yaşam kalitesini iyileştirmek ve gelecek nesillere nitelikli yaşam alanları bırakmak için doğal, fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik kaynakların korunarak kullanılması ön koşuluyla, şehir planlama afetlere karşı toplumun ve çevrenin risklerden bertaraf edilmesi yönündeki zarar azaltma stratejileri dikkate alınarak, toplumda yas, cinsiyet, sosyal statü ya da başka faktörlere dayalı ayırım gözetilmeden eşitlikçi bir yaklaşımlarıyla yönetilmelidir (ISMEP, 2009:10).

Şehir planlama kapsamında sürdürülebilirlik perspektifinden zarar azaltma stratejileri şunlardır (Beatley, 1998:224):

- 1) Ekolojik sınırlandırıcıları dikkate alarak doğal çevre ile bütünleşmek ve korumak;
- 2) Arazi ve kaynak tüketimini azaltmak;
- 3) Çevresel, sosyal ve ekonomik hedeflerin bütünlüğünü sağlayan bütüncül bir planlama yaklaşımı benimsemek;
- 4) Kaynakları, olanakları ve çevresel riskleri eşit ve adil olarak dağıtmak;
- 5) Doğal afete uğrama riskini azaltmak.

Hızlı ve plansız şehirleşmenin yanında, coğrafi konumundan dolayı tehlikelerle karşı karşıya olan şehirlerimizin fazla olması, ülkemizde yerel ölçekte afete orijinli planlama ve kalkınma çalışmalarının önemini artırmaktadır. Afet zararlarını azaltmaya yönelik şehir planlama, toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirlik için olmazsa olmaz yerleşim unsurları

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

dikkate alınmalıdır. Yerel düzeyde afet zararlarını azaltmaya yönelik çalışmalar olarak belirlenen *şehir planlama için yasal düzenlemeler, belediye yönetim yapısı, nüfus yapısı, doğal yapı, kültürel ve tarihsel değerler ve şehirselle çevre* hassas bir şekilde araştırılmalıdır. (İSMEP) *Yasal düzenlemeler*, bir bölge, şehir veya alanın tabii olduğu kanunları içerirken, *Belediye yönetim yapısı*, belediyelerin siyasi yetki ve imkanlarını kapsar. *Nüfus yapısı*, toplumun demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini içerir. *Kültürel ve tarihsel değerler*, toplumun geçmiş yaşamını, dokunulabilen ve dokunulmaz tüm kültürel öğelerini kapsarken, *Şehirselle çevre*, bir topluma ait insan yapımı fiziksel yapı ve altyapının tamamıdır.

Şehrin nüfus ve yerleşim gelişimi ile ilgili olarak gelecekte olması muhtemel olaylar dikkate alınarak, Çevre Düzeni Planı’ndan il ve şehir düzeyinde uygulanan nazım ve uygulama imar planlarına kadar makro ve mikro düzeylerde farklı risklerle tutarlı strateji ve politikalar birbirleri ile uyumlu bir şekilde geliştirilmelidir (tezer ve Türkoğlu, 2008:56)). Bu amaçla,

1. Kalkınma planları ülke fiziki planlamasına yön vermeli;
2. Yer seçim kararları, ülkesel ve bölgesel ölçekte doğal tehlikelere yönelik veriler ışığında yönlendirilmeli;
3. Farklı ölçeklerdeki planlar birbiriyle uyumlu olmalı;
4. Çevre ve toplum arasındaki dengeli etkileşimi sağlayacak politikalar üretilmeli.

Planlama süreci ve afet zararlarının azaltılması amacıyla, süreçteki ilkeler, normlar, standartlar ve teknik kurallara uygun biçimde; yasal, kurumsal, denetim/onay ve katılım mekanizmaları ile yürütülmelidir. Planlama süreci, yerbilimsel, kurumsal, sosyo-ekonomik-demografik verilerin toplandığı ve haritalandığı *Temel Veriler*; toplanan veriler analiz edilip, değerlendirildiği *Analiz/Sentez*; yapılan değerlendirmeler referans alınarak kentin gelecek vizyonu, temel hedefleri, stratejileri ve politikalarının oluşturulduğu *Gelişme Senaryosu*; koruma, gelişme ve uygulama araçlarının tanımlandığı ve eylem planlarının üretildiği *Planlama Kararları* ve son olarak da plan uygulamalarının yapıldığı, uygulamanın izlendiği ve denetlendiği, *Uygulamalar* aşamalarından oluşur.

Planlama sürecinde gelecek ile ilgili üretilen değerlendirmelerin ve bunları temel alan planlama kararlarının afetlere duyarlı olabilmesi ve afet zararlarını azaltabilmesi, planlama sürecinin her aşamasında Risk Analizine bağlı olarak alınacak önlemlere göre şekillenmelidir. Afet zararlarını azaltmaya yönelik planlama yaklaşımının geliştirilmesinde tek bir doğru süreç yoktur.

Ancak afet zararlarını azaltmaya yönelik başarılı planlama uygulamalarındaki ortak unsurlardan biri katılımın sağlanmasıdır. Katılımcı yaklaşımın geleneksel yaklaşımlara göre önemli faydaları vardır (Ataöv, 2007: 139-152). Bunlar:

1. Etkin Karar Alma: Şehri oluşturan tüm bireylerin karar verme sürecine katılması ile bir ilgi grubunun aleyhine alınacak kararın önceden engellenmesidir.
2. Demokratikleşme: Katılımcı planlama süreçleri açık diyalog ortamlarının oluşturulmasını ve bu ortamlarda herkesin eşit düzeyde söz almasıdır.
3. Taahhüt: Uygulayıcıları karar alma sürecine dahil ederek kararların uygulanmasında taahhütlerini almayı kolaylaştırmasıdır.
4. Öğrenme: Farklı ilgi, beceri ve bilgi düzeylerinden ve alanlardan kişilerin bir araya gelmesi ve ortak görüşü oluşturması, ortaklaşa tartışmalara ve bilgi alışverişi yapılmasıdır.
5. Eyleme Dönük Olmak: Paydaşların işbirliği ile gerçekleştirilen karar oluşturma aşamasının sonunda eylem planları üretilir. Söz konusu eylem planları somut projelerin

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

faaliyet adımlarını, hangi kurum ve kuruluşların hangi mekanizmalarla uygulayacağını, ne zaman ve hangi bütçeyle hayata geçireceğini içerir. Kararların eyleme dönük bilgilere dönüştürülmesi şarttır.

5.3.2. Şehirlerin Risk Analizleri

Yerel ölçekte şehirleri tehdit eden tehlikelerin ve bu tehlikelere karşı mevcut durumun hassasiyetinin analizine ve değerlendirilmesi amacıyla *risk analizi* yapılmalıdır. Risk analizi ile, tehlike analizi, hasar görebilirlik ve risk analizi ile ilgili genel bir bilgilendirme, sonrasında belediyelerin, doğal afetlerin şehirselle çevre üzerindeki etkilerini anlamaya ilişkin bir yöntem sunulur.

Bir bölgede geçmiş dönemlerde meydana gelmiş ve meydana gelme potansiyeli devam eden deprem, sel, toprak kayması, çığ ve benzeri olayların oluşum sıklıklarını ve yerel dağılımını değerlendiren bir analiz yöntemidir. Risk ve tehlike analizleri sonucunda yerleşim merkezinin hasar görebilirliği tayin edilir. Hasar görebilirliğin üç ana bileşeni vardır. Bunlardan ilki binaların ve altyapı tesislerinin yapı kalitesinin yanı sıra, kullanım şekilleri de fiziksel hasar görebilirliğin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İkinci bileşen ise doğal çevrenin hasar görebilirliği ise hassas doğal kaynakların tehlikeye açıklık düzeylerini ile açıklanır. Hasar görebilirliğin üçüncü bileşeni sosyo-demografik alanıdır. Nüfusun yaşam standartları, sosyal bağlantıları, inançları, değerlerinin yanı sıra yas, cinsiyet ve ırk özellikleri sosyo-demografik hasar görebilirlik çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Hasar görebilirliğin tayini ile, acil durumlarda ihtiyaç duyulan hizmetin etkin bir şekilde dağıtılması, güvenliğin sağlanması ve gündelik yaşam standartlarının tekrar düzene girmesi için gerekli olan sonuçlara ulaşılır. Analiz sonucunda, herhangi bir afet anında ve sonrasında, yerleşim merkezinin altyapı sistemleri olan elektrik, su, doğalgaz ve kanalizasyon sistemlerindeki muhtemel aksaklıklar, salgın hastalıklar ve güvenlik problemleri tahmin edilmeye çalışılır. Bu da İletişim ve ulaşım altyapısı, afet durumlarında halkın bilgilendirilmesi ve gerekli yardım, makine ve teçhizatın sağlanması açılarından önemlidir.

Risk ve tehlike analizi, mevcut durum analizine bağlı hasar görebilirlik analizleri farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Bu yöntemler arasında güncel olanı Cografî Bilgi Sistemleri ile üretilen haritalama ve analiz yöntemidir. Bu yöntem, harita ve bu haritalara bağlı nümerik bilgilerin elektronik bir veri tabanında birleştirilmesine ve sorgulanması esasına dayanır. Bu yöntemle yöreyi tehdit eden tehlikelere ait bilgiler, yerleşmenin mevcut durumuna ait parsel ve bina bilgileri, yerleşmenin planlanmasına ait bilgiler üst üste karşılaştırılarak değerlendirilir. Veri ne kadar hassas ve detaylı olursa, o derece detaylı değerlendirmeler yapmak mümkündür.

Risk Analizi, doğal afetin, şehrin mevcut ve gelecekteki gelişim alanlarına olan etkisini incelediği *Makroform*; arazi kullanımı, açık alanlar, tehlikeli kullanımlar, acil müdahale tesisleri ve altyapı üzerindeki etkilerinin araştırıldığı *Arazi Kullanımı* ve doğal afetlerin yapılar üzerindeki etkisinin belirlendiği *Altyapı* ve Yapılar olmak üzere üç ölçekte gerçekleştirilir.

5.3.3. Şehirselle Çevre ile İlgili Çalışmalar

Yerleşim merkezlerinde ikamet eden insanların can ve mal güvenliğinin korunmasına odaklanan bu çalışmalarda, risk tehlikesi ile karşı karşıya olan toplumsal ve fiziksel unsurlar ve bölgeler belirlenir, müdahale çeşitleri ve öncelikleri belirlenir. Hazırlanan plan uyarınca şehirselle kullanıma izin vermeyen veya belirli sınırlamalar getiren önlemler ortaya konur.

Afet zararlarını azaltmaya yönelik şehirselle çevre ile ilgili önlemler, arazi kullanımı, ulaşım ve altyapı alanlarında hazırlanır. Arazi kullanımı ile ilgili önlemler, kullanım yer

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

seçimiyle ve kullanım temelli mekânsal hacimlerle ilgilidir. Ulaşım ve altyapı önlemleri doğal önlemlerin etkisiz kaldığı alanlarda ihtiyaç duyulan teknik uygulamalardır.

a) Arazi kullanımını ile ilgili önlemler:

1. Afet öncesinde, tehlikeler ile etki alanların belirlenmesi ve bunlara uygun olarak açılacak imar bölgelerinin yönlendirilmesi;

2. Mevcut ve gelişme alanlarının bilinen tehlikelere göre yeniden incelenerek; riskli alanlarda yapılaşmanın engellenmesi, mevcut riskli alanların güvenli alanlara taşınması ve yeni yerleşim alanlarının tehlikesiz bölgelere yönlendirilmesi,

3. Mesken, ticari, resmi ve sanayi binalarının hasar görebilirliğine göre yapısal zarar azaltma önlemlerinin alınması

4. Şehir için tehlikeli olan kimya ve nükleer sanayi sanayilerin şehir merkezlerinden uzak bölgelerde planlanması

5. Kıyı alanlarının yapılaşmaya açılmaması;

6. Erozyon tehlikesi altındaki bölgeler, sulak alanlar, içme suyu havzaları, orman alanları, nehir koruma kuşakları gibi Doğal Alanlar için, yeterli koruma tedbirlerinin alınması

b) Ulaşım ve altyapı ile ilgili önlemler

1. Doğal afetleri önlemek amacıyla, dere ıslah çalışmaları, güçlendirilmiş altyapı uygulamaları, heyelan önleme bentleri gibi mühendislik uygulamalarının yapılması,

2. Şev stabilizasyonu, nehir kıyılarında yarı-doğal şevler, kıyı şeritlerinin korunması, Yolların ve altyapının etüt edilip güçlendirilmesi;

3. Riskli alanlara doğru yapılaşmayı engellemek amacıyla yol, kanalizasyon, elektrik gibi hizmetlerin sınırlandırılması;

4. Denenmemiş ve güvenilirliği ispatlanmamış altyapı sistemlerinin kritik bölgelerde kullanılmamasıdır.

5.3.4. Yapısal Çevre ile İlgili Çalışmalar

Yerel yönetimler, inşaat proje ve uygulaması ile ilgili gerekli mevzuat ve standartları dikkate alarak yapılacak olan yapılar ile mevcut yapıları kontrol etmekle yükümlüdürler. Yapılarda özellikle deprem, zemin kayması ve taşkın gibi nedenlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu tehlikeler karşısında yapısal riskin kaynakları; *zemin özelliklerini dikkate almayan yapılaşmadan kaynaklanan riskler; projede öngörülmeven müdahalelerden kaynaklanan riskler; yapı özelindeki düzensizliklerden oluşan riskler; yapılarda daha önce oluşan zararlardan kaynaklanan risklerdir.*

Mevcut yapılarda farklı deprem derecelerinde, sıradan ve afet sonrasında meydana gelen hasarlar Deprem yönetmeliği kurallarına göre binaların deprem güvenliğinin incelenmesi ve güçlendirilmesi çalışmalarının yapılması gereklidir. Afete duyarlı yapısal çevre ile ilgili zarar azaltma önlemleri: *yapıların onarımı veya güçlendirilmesi ile yıkım/Yer değiştirme/yeniden yapımı* olarak iki grupta incelenebilir.

Onarım, hasarlı bir yapı elemanının performansını hasar öncesi durumuna getirmek çalışmalarıdır. Güçlendirme, hasarlı veya hasarsız yapı elemanlarının performansını artırmak üzere yapılan müdahaleleri kapsar. Yıkma ve Yeniden Yapma, güvenliği yeterli olmayan binaların yıkılıp yeniden yapılmasıdır. Zarar azaltma önlemlerinden diğer ikisi ise, bina ölçeğinden farklı olarak daha üst ölçeklerde, yani imar planı kararlarına göre üretilmektedir.

Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Ülkemizde uygulanan Yapı Denetimi mevzuatı ile bağımsız denetim firmalarının projelendirme aşamasından yapım uygulamasının bitimine kadar kurallara uygun bir şekilde projelendirilmesinin ve uygulanmasının denetimini kapsar. Yapı Kullanım izni ise binanın bittiğinin ve iskân/oturma alınmasında sakınca olmadığı ilgili belediye ya da il özel idaresince kontrol edilip belgelenmesidir. Ülkemizde yapılan çalışmalar afetten zarar gören yapıların büyük bölümünün yapı kullanım izni olmadığı, olanların da gerekli kontroller yapılarak bu belgeyi aldıkları tespit edilmiştir. Herhangi bir yapının projelendirilme aşamasından yapı kullanım iznini alınmasına kadar yerel yönetimlerin kontrol mekanizmasında büyük ve önemli görevleri bulunmaktadır.

5.3.5. Toplumsal Çevre ve Psikolojik İlk Yardım Çalışmaları

Afetlerin birincil zararları can ve mal kayıpları olmakla birlikte, ilerleyen aşamalarda ortaya çıkacak fiziksel ve ruhsal hasarlar da son derece önemlidir. Sadece afeti doğrudan yaşayan insanlar değil, afetzedelerin aileleri ve yakın çevreleri, afetzedelere yardım eden kişiler ve yaşanan bu olaya medya yoluyla tanık olan bireyler de psikolojik sorunlarla yüz yüzedir.

Bu amaçla yerel yönetimler, güvenli yaşam bilincinin oluşturulmasında, afete duyarlı planlamanın uygulanması ve eğitiminin yaygınlaştırılmasında önemli görevleri vardır. Afet bilincinin toplumun her kesimine yaygınlaştırılması, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme dönemleri için gerekli eğitimin verilmesi ve becerilerin geliştirilmesi yoluyla toplumun afetlerle mücadele kapasitesinin artırılması önemlidir. Bu amaçla, afete duyarlı şehir planlama eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerekir.

Afetlerde psikososyal destek, afet sonrası görülebilecek psikolojik uyumsuzlukların engellenmesi amacıyla, afetzedelerin normal hayata dönmeleri amacıyla çalışmaların yapılması gereklidir. Bu amaçla psikososyal müdahale ile afetten etkilenen bireylerin normal hayata geçişlerinin hızlandırılması, toplumun bu konudaki ihtiyaçlarının tespit edilip karşılanması amaçlanır. Bu çalışmalarda yerel yöneticiler, ihtiyaç ve kaynakların değerlendirilmesi, psikolojik ilk yardım, sevk etme ve yönlendirme, bilgi merkezleri oluşturma, toplumu harekete geçirme, sosyal proje uygulamaları, eğitimlerin verilmesi çalışmalarını gerçekleştirmekle görevlidirler (ISMEP, 2009:8).

6. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı afetler, insanların can ve malları ile çevreye verdikleri zararlar açısından çok büyük boyutlarda olabilmektedir. Günümüzün en önemli sorunlarından birisi de afetlerin ekonomik gelişme ve büyüme sürecine olumsuz etkileridir. Bu etkiler, afetlerin büyüklükleri ile toplumların gelişmişlik düzeyine bağlı olarak doğal afetlerden etkilenme oranına göre değişmektedir. Afetlere neden olabilecek tehlikelerin ne zaman ve hangi büyüklükte gerçekleşeceğinin tam olarak tahmin edilememesi, afet öncesinde risklerin oluşmaması veya azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

Kriz ve afet gibi olağanüstü olaylara karşı en etkin çözüm, söz konusu olaylara ve onun doğuracağı sonuçlara öngörmek, gerekli önlemleri almak, ve oluşan kaotik durumu başarıyla yönetmek, en az hasarla atlattır. Bu amaçla, aktif halk katılımını sağlayan ve temelde gönüllük esasına dayanan özendir yapılış şeklindeki, görev yetki sorumluluklar keskin hatlarla belirlendiği kriz ve afet yönetim modeli oluşturulmalıdır. Yani, ortaya çıkabilecek kriz durumlarının çözümü ancak, krizin etkilediği tüm kişi, kurum ve kuruluşların yer aldığı bir kriz yönetim sürecini ile mümkün olabilir. Kriz ve afet sonucunda yaşanan maddi ve manevi kayıplar, zarar azaltma çalışmalarının önemini artırmak da bu da her toplumun kriz ve afetin bir eylem planına sahip olması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu eylemlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan kriz ve afet yönetimi her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olma, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır. Kriz veya afetler olmadan gerekli hazırlıkların ve önlemlerin alınmasının, en az olay sırasındaki etkin müdahale kadar önemli olduğu unutulmamalıdır.

Kriz yönetiminin temel amacı, kriz oluşmadan önce, başlangıç aşamasında önlemektir. Yönetimler, krizleri önlemek için, olabilecek her türlü sıra dışı olaylara karşı stratejik plan yapma ve bu planın uygulanması için gerekli organizasyonu yapmak zorundadırlar. Söz konusu organizasyon, kriz öncesi; haberleşme, ulaşım, kurtarma ve enkaz kaldırma, ilk yardım ve sağlık, güvenlik, çevre, altyapı hizmetleri, halkla ilişkiler alt gruplarında uzman kişilerden oluşur. İyi bir organizasyon ile krizi doğuran sorunların büyümeden engellemesini ya da etkilerinin azaltılmasını sağlar. Yönetimler önceden tedbirler almalarına rağmen, küreselleşme, teknolojik gelişmeler gibi nedenlerle farklı kriz türleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum da yönetimlerin krizin her türüne hazırlıklı olmasını ve tümüyle engellemesini zorlaştırmaktadır.

Bunun yanında, etkin bir kriz ve afet yönetimi, çok karmaşık olmayan görev yetki ve sorumlulukların basit bir şekilde belirlendiği bir organizasyon yapısı ile mümkün olabilir. Söz konusu organizasyon, normal hallerdeki yapı ile uyumlu olmalı, organizasyon yapısı, kullanılacak kaynaklar, katılımcı kuruluşlar, acil durum türüne göre müdahale şekli, önceden hazırlanacak kriz ve afet yönetim planında açıkça yer almalıdır. Bu kapsamda afetlerle doğrudan karşı karşıya kalan ilk kamu örgütü olan yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi gereklidir.

Türkiye tarih boyunca doğal afetler ile siyasi, askeri ve ekonomik krizlere sıkça maruz kalmış bir ülkedir. Daha çok depremler ve seller, daha az sıklıkla toprak kaymaları ve çığlar Türkiye'deki doğal afetlerin başlıca kaynaklarıdır. Ülkemizde kriz ve afetlerle ilgili yapılan yasal düzenlemeler ile afet bölgelerindeki Kaymakam ve Valiler acil müdahalenin organizasyonun yürütülmesi ile yetkili kılınmışlardır. Yerel yönetimlerde oluşturulan kriz masası Vali veya Kaymakamın başkanlığındaki kriz ve afet yönetim merkezini tanımlamakta, acil müdahaleye katkıda bulunacak olan kurumların temsilcileri kriz masasını oluşturmaktadır.

Türkiye' de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

Ülkemizde de yukarıda açıklandığı gibi, yerel yönetim ve merkezi idarelerle, sivil toplum kuruluşları ve iş çevrelerine ait tüm kaynaklarının entegre edildiği bir modern acil durum yönetimin modelinin ülkemizde oluşturulup uygulanması gerekmektedir. Çağdaş kriz ve afet yönetiminin kentsel ve kırsal planlama, zarar azaltma, hazırlıklı olma, eşgüdüm, yönetim, lojistik ve iletişim unsurlarının dikkate alınması gerekliliği açıktır.

Bunun yanında, eğitim kriz ve afetlerle mücadelenin temel unsurlarından birisidir. Ülkemizde meydana gelen her afette başarı ile müdahale ve iyileştirmenin yapılmasına rağmen, afetlere karşı sürekli hazırlıksız ve eğitimsiz yakalanarak büyük can ve mal kaybına uğraması da eğitimsizlikten kaynaklanmaktadır. Özellikle hazırlık ve zarar azaltma evresindeki arama kurtarma grupları ile ilgili faaliyetler ve bu grupların sertifikalı hale getirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Müdahaleye yönelik ekiplerin eğitiminin yanı sıra, acil durum yönetimi ile ilgili olabilecek tüm evrelerde görev alacak ekiplerin bütünü kapsayacak eğitim fonksiyonu dikkate alınmalıdır. Söz konusu eğitimin aileden başlayacağı, ilk ve orta öğretimde kriz ve afet yönetimi derslerinin müfredata konulması gerekliliği de vurgulanmalıdır. Askerlik temel eğitimi kapsamında acil müdahale eğitiminin askerlik yapan tüm vatandaşlara yaygın olarak verilmesi, ayrıca başarı durumuna bağlı olarak arama ve kurtarma ile ilk yardım eğitiminin askerlik görevinin bir parçası haline getirilmesi gereklidir.

Ülkemizde kriz ve afet yönetiminden sorumlu kuruluş olan AFAD-Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan risk azaltma amacıyla, Ulusal Afet Yönetimi Strateji Belgesinin hazırlanması, Afet Risklerini Azaltma Ulusal Platformunun kurulması, Afet sigorta sisteminin kapsamının genişletilmesi, İl Afet Planlarının tüm tehlikeleri içerir hale getirilmesi, Erken uyarı sistemlerinin kurdurulması, Gözlem ve rasat ağlarının geliştirilmesi, Farkındalık çalışmaları, Bilgi sistemlerinin geliştirilmesi faaliyetleri yapılmaktadır.

Afet tehlike ve risklerine göre revize edilmiş imar ve kalkınma planlamaları muhtemel zararları önemli ölçüde azaltacaktır. Afetler neden olabilecekleri fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıp ve zararlarla yerel, bölgesel ve ülke ölçeğindeki kalkınma ve gelişmeyi uzun süre engelleyebilir. Afet tehlike ve risklerini dikkate almadan uygulanan kalkınma ve gelişme programları riskli bölgelerdeki değerleri artırır ve bunun sonucunda olası afet risklerini de artırır.

Yerel yönetimlerin ilgili mevzuatlara göre, afet zarar ve risklerini azaltmak, afet ve acil durum planını yapmak, ekip ve donanımları hazırlamak ve halkı eğitmekle görevlidir. Bu amaçla olası afete ilişkin tehlike analizi, risk analizi, zarar görebilirlik analizi, kapasite analizi, zarar ve risk azaltma planları ile yapısal ve yapısal olmayan tedbirleri almak zorundadırlar. Bu amaçla yerel yönetimler, Etkin Afet Yönetimi Politikalarını ancak Bütünleşik Afet Yönetimi ile gerçekleştirebilirler. Bütünleşik afet yönetimi, tüm tehlike ve riskleri, aşamaları, eldeki tüm kaynakları ve bireyleri kapsamaktadır. Söz konusu yönetimin etkin bir şekilde yönetilmesi ile olası afetlerin önlenmesi için Şehrinizdeki afet ve acil durum malzeme ve depolarının belirlenip eksiklerin giderilmesi, Parklara sığınacak afetzedeler düşünülerek yapılan temiz su tankları gibi tesislerin yapılması ile afet sonrası enaz üç gün yerleşim merkezinin kendine yeterli olabilecek şekilde hazırlanması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- AFAD (2013), **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)**, AFAD Yayınları, Ankara, s.3.
- ATAÖV, Anlı (2007), “*Planlamada Sosyal Bilimcinin Değişen Rolü: Toplumdan Biri Olmak*”, **Mimarlık Fakültesi Dergisi (Journal of the Faculty of Architecture)**, S. 24(1), s. 146, ss.139-152.
- BALAMİR, Murat (2001), “*Recent Changes in Turkish Disaster Policy: A Strategical Reorientation?*”, P.R. Kleindorfer (ed.) *Mitigation and Financing of Seismic Risk in Turkey*, **NATO Science Series**, Kluwer Academic Publishers, s. 218, ss. 207-234.
- BEATLEY, Timothy (1998), **The Vision of Sustainable Communities in Cooperating with Nature: Confronting Natural Hazards with Land-use Planning for Sustainable Communities**, Natural Hazards and Disasters Series, A Joseph Henry Press Book. USA, s.224
- ÇEBER, Kemal (2005), “*Mali Yönüyle Afet Yönetimi*”, **Yüksek Lisans Tezi**, SDÜ, Isparta, s.1.
- DEMİR, Nazlı (2011), “*Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi*”, **Kaymakamlık Tezi**, İçişleri Bakanlığı PGM, Ankara, s.3.
- ERGÜNAY, Oktay (2009), **Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar**, DSİ, Ankara, s.4.
- FİLİZ, Erdiñç (2007), **Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi**, Alfa Yayınları, İstanbul, s.7.
- GENÇ, F. Neval (2007), “*Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi*”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Genelkurmay Atase Başkanlığı Yayınları, S. 5 (9), s.202, ss.201-226
- İSMEP (2009), **Afet Zararlarını Azaltmaya Yönelik Şehir Planlama ve Yapılaşma**, T.C. İstanbul Valiliği, İstanbul, s.10.
- İSMEP (2009), **Afetlerde Psikolojik İlyardım**, T.C. İstanbul Valiliği, İstanbul, s.8.
- KADIOGLU, Mikdat (2008), “*Küresel İklim Değişikliğine Uyum Stratejileri*”, **Kar Hidrolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı**, DSİ 8. Bölge Müdürlüğü Yayınları, Erzurum, s.72, ss.69-74.
- OKAY Ayla ve Okay, Aydemir (2002), **Halkla İlişkiler Kavram, Strateji ve Uygulamaları**, Der Yayınları, İstanbul, s. 418.
- TEZER, Azime ve Türkoglu, Handan (2008), **Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**, JICA Türkiye Ofisi Yayın No: 2, Ankara, s.47.
- TUTAR, Hasan (2011), **Kriz ve Stres Yönetimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 13.
- TÜZ, Melek (2008), **Kriz Yönetimi Uygulamalar İçin Temel Adımlar**, Alfa Yayınları, Bursa, s.19.
- UNFPA (2008), **Annual Report**, United Nations Population Fund, USA, s.24.
- YAVAŞ, Hikmet (2001), “*Doğal Afet Yönetimi Ve Yerel Gündem 21 Çalışmaları Kapsamında İzmir’de Deprem Riski*”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, İzmir, S.3(3), s.120, ss.118-138.

Türkiye' de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi

- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7269.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.4373.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7126.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3056.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2935.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3152.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6200.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6831.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4123.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060827-1.htm> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3634.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.711.pdf> (15.05.2016)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.697.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4452.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2945.pdf>
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2941.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.5302> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5902.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4708.pdf> (15.05.2016)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=4.5.180> (15.05.2016)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.63150.pdf> (15.05.2016).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.63150A.pdf> (15.05.2016).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts, (01.05.2016).